

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

PHẠM THỊ VÂN ANH

THƠ DÂN TỘC ĐẠO THỜI KÌ HIỆN ĐẠI

**LUẬN VĂN THẠC SĨ NGÔN NGỮ, VĂN HỌC
VÀ VĂN HÓA VIỆT NAM**

THÁI NGUYÊN - 2019

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

PHẠM THỊ VÂN ANH

THƠ DÂN TỘC ĐAO THỜI KÌ HIỆN ĐẠI

Ngành: Văn học Việt Nam

Mã số: 822.01.21

**LUẬN VĂN THẠC SĨ NGÔN NGỮ, VĂN HỌC
VÀ VĂN HÓA VIỆT NAM**

Người hướng dẫn khoa học: TS. Nguyễn Kiến Thọ

THÁI NGUYÊN - 2019

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan đây là công trình nghiên cứu của riêng tôi. Các số liệu nêu trong luận văn là trung thực. Những kết luận khoa học trong luận văn chưa từng được ai công bố trong bất cứ công trình nào khác

Tác giả luận văn
Phạm Thị Vân Anh

LỜI CẢM ƠN

Em xin bày tỏ lòng biết ơn chân thành và sâu sắc tới thầy giáo hướng dẫn là TS. Nguyễn Kiến Thọ - Người đã tận tình hướng dẫn, động viên và tạo mọi điều kiện tốt nhất cho em trong suốt quá trình thực hiện luận văn.

Em xin chân thành cảm ơn các thầy cô giáo, cán bộ khoa Ngữ Văn, đặc biệt là các thầy cô đã nhiệt tình giảng dạy khóa 25 chuyên ngành Văn học Việt Nam, các cán bộ khoa Sau đại học trường Đại học Sư phạm Thái Nguyên đã dạy dỗ, tạo điều kiện cho em trong quá trình học tập.

Tôi vô cùng cảm ơn sự quan tâm và ủng hộ của gia đình, bạn bè. Đó chính là nguồn động viên tinh thần rất lớn để tôi theo đuổi và hoàn thành luận văn.

Thái Nguyên ngày 28 tháng 6 năm 2019

Tác giả luận văn

Phạm Thị Vân Anh

MỤC LỤC

LỜI CAM ĐOAN	i
LỜI CẢM ƠN.....	ii
MỤC LỤC	iii
MỞ ĐẦU	1
1. Lý do chọn đề tài	1
2. Lịch sử vấn đề.....	2
3. Mục đích, phạm vi nghiên cứu	4
4. Nhiệm vụ nghiên cứu	5
5. Phương pháp nghiên cứu	6
6. Đóng góp của luận văn	6
7. Cấu trúc đề tài.....	6
PHẦN NỘI DUNG	7
CHƯƠNG 1. KHÁI QUÁT CHUNG VỀ THƠ DÂN TỘC DAO THỜI KÌ HIỆN ĐẠI	7
KÌ HIỆN ĐẠI	7
1.1. Giới thiệu chung về thơ dân tộc Dao thời kì hiện đại	7
1.1.1. Quá trình hình thành và phát triển của thơ dân tộc Dao thời kì hiện đại	7
1.1.2. Một số thành tựu và hạn chế của thơ dân tộc Dao thời kì hiện đại.....	10
1.2. Một số tác giả tiêu biểu của thơ dân tộc Dao thời kì hiện đại.....	12
1.2.1. Nhà thơ Bàn Tài Đoàn - người khởi nguồn của thơ Dao	12
1.2.2. Nhà thơ Triệu Kim Văn - người nối dòng cho thơ Dao.....	17
Tiểu kết	20
Chương 2. NHỮNG MẠCH NGUỒN CẢM HỨNG TRONG THƠ DÂN TỘC DAO THỜI KÌ HIỆN ĐẠI	21
2.1. Vấn đề cảm hứng trong thơ	21
2.2. Những mạch nguồn cảm hứng trong thơ dân tộc Dao thời kì hiện đại	22
2.2.1. Mạch nguồn cảm hứng từ những đề tài truyền thống	22
2.2.2. Mạch nguồn cảm hứng từ những đề tài hiện đại.....	43
Tiểu kết	53

Chương 3. MỘT SỐ ĐẶC ĐIỂM NGHỆ THUẬT TRONG THƠ DÂN TỘC DAO THỜI KÌ HIỆN ĐẠI.....	54
3.1. Ngôn ngữ nghệ thuật trong thơ ca dân tộc Dao thời kì hiện đại	54
3.1.1. Vấn đề ngôn ngữ nghệ thuật trong thơ	54
3.1.2. Ngôn ngữ nghệ thuật trong thơ ca dân tộc Dao thời kì hiện đại	56
3.2. Giọng điệu nghệ thuật trong thơ ca dân tộc Dao thời kì hiện đại	63
3.2.1. Vấn đề giọng điệu nghệ thuật trong thơ	63
3.2.2. Giọng điệu nghệ thuật trong thơ ca dân tộc Dao thời kì hiện đại	66
Tiểu kết	73
KẾT LUẬN.....	74
TÀI LIỆU THAM KHẢO.....	76

MỞ ĐẦU

1. Lý do chọn đề tài

Trong thơ các dân tộc thiểu số Việt Nam khu vực miền núi phía Bắc thời kì hiện đại, có phần đóng góp quan trọng của thơ dân tộc Dao. Đây là một nền thơ có những giá trị độc đáo, với hai đại diện tiêu biểu cho hai giai đoạn phát triển từ sau cách mạng tháng Tám đến nay, đó là Bàn Tài Đoàn và Triệu Kim Văn. Họ đã có những đóng góp đáng kể cho sự vận động, phát triển nền của thơ dân tộc Dao nói riêng cũng như thơ các dân tộc thiểu số Việt Nam thời kỳ hiện đại; họ đã đưa tiếng nói tâm hồn của người dân tộc miền núi (dân tộc Dao) đến với đồng bào các dân tộc khác trên khắp mọi miền của đất nước Việt Nam.

Bàn Tài Đoàn là người có công lớn trong việc đặt nền móng cho thơ ca dân tộc Dao phát triển, đồng thời ông cũng là một nhà thơ dân tộc thiểu số rất tiêu biểu, có nhiều đóng góp quan trọng cho sự phát triển ở giai đoạn đầu của thơ ca các dân tộc thiểu số Việt Nam. Bên cạnh đó, Triệu Kim Văn được coi là thế hệ kế tục, phát triển sự nghiệp thơ ca dân tộc Dao trong thời hiện đại. Do đó, nghiên cứu thơ Bàn Tài Đoàn và thơ Triệu Kim Văn trong tổng thể thơ ca Dao là một việc làm cần thiết. Bởi qua đó ta sẽ khám phá được những nét bản sắc đặc trưng nhất về sinh hoạt, văn hóa, tâm hồn người Dao, sự thay đổi trong cuộc sống cũng như văn hóa người Dao qua từng biến cố của lịch sử dân tộc. Đồng thời, thấy được những đóng góp riêng của hai nhà thơ trong việc chuyển tải thông điệp nghệ thuật để lưu giữ và phát triển bản sắc văn hóa Dao. Qua đó thấy được cá tính thơ, với cách cảm, cách nghĩ mang đậm dấu ấn dân tộc Dao.

Đến thời điểm hiện tại, đã có nhiều công trình nghiên cứu về thơ dân tộc Dao nói chung, thơ Bàn Tài Đoàn, Triệu Kim Văn nói riêng. Tuy nhiên, chưa có công trình nào đi sâu nghiên cứu về quá trình hình thành và phát triển, những đặc trưng của thơ dân tộc Dao thời kì hiện đại trên cơ sở đối chiếu, so sánh, lí giải, tìm ra những đặc điểm và quy luật vận động của thơ Dân tộc Dao qua hai gương mặt thơ vừa giàu cá tính, vừa có sự nhất quán khá rõ trong đặc trưng bản sắc của

dân tộc Dao là Bàn Tài Đoàn và Triệu Kim Văn với tư cách là hai đại diện tiêu biểu của hai thế hệ thơ dân tộc Dao thời kì hiện đại.

Là một sinh viên ngành Ngữ Văn tại trường Đại học Sư phạm - Đại học Thái Nguyên, là nơi đào tạo nguồn tri thức cho tất cả các dân tộc thiểu số khu vực miền núi phía Bắc, chúng tôi có điều kiện để tiếp cận với vốn tri thức và văn hóa của các dân tộc thiểu số cũng như dân tộc Dao. Việc nghiên cứu thơ Bàn Tài Đoàn và Triệu Kim Văn trong mối quan hệ tổng thể sẽ phần nào giúp chúng tôi hiểu một cách toàn diện nhất bản sắc dân tộc Dao được phản ánh trong thơ ca. Đồng thời, đề tài này cũng sẽ là nguồn tài liệu bổ ích để giúp chúng tôi trong công tác học tập và giảng dạy sau này. Đây cũng là nguồn tư liệu tham khảo cần thiết cho những ai quan tâm đến văn học dân tộc Dao nói riêng và văn học dân tộc thiểu số nói chung.

Vì những lý do trên, chúng tôi mạnh dạn lựa chọn đề tài “*Thơ dân tộc Dao thời kì hiện đại*” cho công trình nghiên cứu đầu tiên của mình.

2. Lịch sử vấn đề

Qua khảo sát bước đầu tình hình nghiên cứu thơ ca dân tộc Dao cũng như các dân tộc ít người khác mới chỉ bắt đầu từ những năm 60 của thế kỷ XX trở lại đây. Mặc dù đã có một số thành tựu nhưng nhìn chung vẫn còn hạn chế, quy mô nhỏ lẻ và tản mạn, chưa có tính chất chuyên biệt đi sâu vào nghiên cứu một dân tộc cụ thể nào (đặc biệt là thơ ca Dao rất hạn chế). Tình trạng trên có lẽ bởi ảnh hưởng văn học nghệ thuật các dân tộc ít người còn mờ nhạt, ít được quan tâm trong nhận thức và đánh giá của xã hội, dẫn đến nhiều tác giả, tác phẩm chưa được chú ý đúng mức như nó vốn có.

Có thể kể đến một số công trình nghiên cứu mang tính chất tập hợp, tuyển chọn và giới thiệu thơ văn các dân tộc thiểu số, các gương mặt nhà văn tiêu biểu người dân tộc thiểu số như: “*Văn học các dân tộc thiểu số Việt Nam hiện đại*”, (Nxb Văn hóa Dân tộc, 1995) của nhà nghiên cứu, phê bình văn học Lâm Tiến. Đây có thể coi là công trình nghiên cứu quy mô nhất về văn học các dân tộc thiểu

số Việt Nam hiện đại từ trước Cách mạng tháng Tám năm 1945. tuy nhiên, công trình nghiên cứu này cũng chỉ mới đi sâu nghiên cứu về một số tác giả, tác phẩm tiêu biểu của các dân tộc thiểu số ở mức độ khái quát nhất, chứ chưa phác thảo về diện mạo, đặc điểm thơ của từng dân tộc. Cuốn *“Nhà văn các dân tộc thiểu số (đời và văn)”* (Nxb Văn hóa Dân tộc,2001) của Hội văn học nghệ thuật các dân tộc thiểu số, cũng mới chỉ đề cập đến chân dung các tác giả người dân tộc thiểu số trong đó có hai nhà thơ Dao. Ngoài ra còn một số công trình nghiên cứu như: *“Bản sắc dân tộc trong thơ của các nhà thơ dân tộc thiểu số khu vực miền núi phía Bắc”* (Nxb Đại học Thái Nguyên, 2010) của nhiều tác giả..

Bên cạnh những công trình nghiên cứu mang tính chất tổng hợp trên, chúng tôi cũng đã khảo sát và tìm được một số công trình nghiên cứu, bài viết có tính chất cụ thể về thơ ca Dao và hai nhà thơ Bàn Tài Đoàn, Triệu Kim Văn như: *“Nhà thơ Bàn Tài Đoàn cuộc đời và thơ văn”* trong hội thảo thơ Bàn Tài Đoàn của Hội văn học nghệ thuật tỉnh Cao Bằng. Hội thảo đã thu hút gần 20 bài tham luận của nhiều nhà nghiên cứu, phê bình có uy tín khi đánh giá về cuộc đời và sự nghiệp thơ văn Bàn Tài Đoàn. Hay cuốn *“Phja bjooc”* của Hội văn học nghệ thuật tỉnh Cao Bằng viết về nhà thơ Bàn Tài Đoàn, Luận văn thạc sĩ *“Bản sắc Dao trong thơ Bàn Tài Đoàn”*(2014) của tác giả Bàn Thị Quỳnh Dao đã bước đầu chỉ ra được những nét đặc sắc nhất của văn hóa Dao đề cập trong thơ Bàn Tài Đoàn trên các mặt: thiên nhiên, con người, văn hóa tinh thần, vật chất.... Bài viết *“Thơ ca dân tộc Dao- những mạch nguồn cảm hứng* (Báo Văn Nghệ Thái Nguyên, 2010) của tác giả Nguyễn Kiến Thọ chỉ ra những mạch nguồn và những yếu tố làm nên nét độc đáo và đặc sắc của thơ Dao; *“Triệu Kim Văn - đau đáu nỗi niềm thơ Dao”* (2011) cũng của Nguyễn Kiến Thọ, đã khái quát sơ lược về nhà thơ Triệu Kim Văn cùng với những trăn trở của người trí thức trước sự mai một của văn hóa Dao, những trăn trở trước cuộc sống ngày càng đổi thay này...

Vấn đề đặt ra ở đây là phải làm sao nhìn nhận thơ ca Dao trong một tổng thể vận động dưới góc độ đội ngũ tác giả trong quá trình tiếp biến và phát triển

thì nhìn chung chưa có. Đề tài nghiên cứu của chúng tôi với tên: **“*Thơ dân tộc Dao thời kì hiện đại*”** là một nỗ lực bước đầu để có thể lấp đầy khoảng trống đó.

3. Mục đích, phạm vi nghiên cứu

3.1. Mục đích nghiên cứu

Nghiên cứu đề tài **“*Thơ dân tộc Dao thời kì hiện đại*”** - luận văn nhằm chỉ rõ những đặc điểm bản sắc văn hóa tộc người trong Dao mà chủ yếu là qua thơ Bàn Tài Đoàn và Triệu Kim Văn, những dấu ấn truyền thống trong thơ và sự kế thừa phát triển thơ Dao trong thời kì hiện đại, tức chỉ ra sự vận động thơ Dao trong xu thế chung của thơ ca dân tộc thiểu số.

Đồng thời, qua việc nghiên cứu luận văn muốn chỉ ra những đóng góp to lớn của hai nhà thơ Bàn Tài Đoàn và Triệu Kim Văn đối với sự phát triển của thơ Dao nói riêng và thơ ca dân tộc nói chung.

3.2. Phạm vi nghiên cứu

Để thực hiện đề tài, chúng tôi tham khảo và nghiên cứu các tài liệu sau:

- Toàn bộ những tập thơ của Bàn Tài Đoàn, bao gồm:

1. *Muối cù Hồ*, Nxb Văn học. 1960
2. *Xuân về trên núi*, Nxb Việt Bắc. 1963
3. *Có mắt thấy đường đi*, Nxb Việt Bắc. 1964.
4. *Một giấc mơ*, Nxb Việt Bắc. 1965.
5. *Kể chuyện đời*, Nxb Việt Bắc. 1968.
6. *Tháng Tám đổi mới*, Nxb Việt Bắc. 1971.
7. *Rừng xanh*, Nxb Việt Bắc. 1973.
8. *Sáng cả hai miền*, Nxb Văn học. 1975.
9. *Gửi đồng bào Dao*, Nxb Văn hóa. 1979.
10. *Người Dao nghĩ gì*, Nxb Văn hóa. 1984.
11. *Tuyển tập Bàn Tài Đoàn*, Nxb Văn học. 1992.

- Toàn bộ những sáng tác của Triệu Kim Văn gồm: